

บทที่ ๓

เปรียบเทียบภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนากับภาวะผู้นำตามแนวคิดของ สตีเฟน อาร์ โควีย์

จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัย เกี่ยวกับภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนาและภาวะผู้นำตามแนวคิดของ สตีเฟน อาร์ โควีย์ ในบทที่ ๒ แล้ว ในบทนี้ ผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำของทั้ง ๒ ฝ่ายนั้นว่ามีประเด็นที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร ในด้านความหมาย ด้านเป้าหมาย ด้านลักษณะ ด้านพฤติกรรม ด้านบทบาท ด้านคุณสมบัติ และด้านหลักธรรมของผู้นำ ดังมีลำดับการเปรียบเทียบต่อไปนี้

๓.๑ ด้านความหมาย

ในด้านความหมาย ภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนากับภาวะผู้นำตามแนวคิดของ สตีเฟน อาร์ โควีย์ มีความเหมือนกันและต่างกัน ดังต่อไปนี้

๓.๑.๑ ความเหมือน

๓.๓.๑.๑ เป็นผู้สามารถที่จะช่วยให้คนไปถึงจุดหมายได้

ตามหลักพระพุทธศาสนา ความหมายในมาริธสูตร^๑ ผู้นำ หมายความว่า ผู้สามารถที่จะช่วยให้คนไปถึงจุดหมายได้ เช่น การที่พระพุทธเจ้า ทรงนำหมู่สัตว์ไปสู่ความสำเร็จหรือจุดหมายปลายทางที่ทรงวางไว้หรือทรงตั้งปณิธานไว้ พระพุทธเจ้าเป็นผู้สามารถที่จะช่วยให้คนไปถึงจุดหมายได้ เพราะคนที่ต้องการไปถึงจุดหมายปลายทางในทางพระพุทธศาสนา ก็คือการพ้นทุกข์ หรือการได้ประสบความสุขคือได้บรรลุมรรค ผล นิพพาน

ตามแนวคิดของสตีเฟน อาร์ โควีย์ “ผู้นำ” หมายถึง บุคคลที่ได้รับความเชื่อถือจากผู้อื่นทั้งภายในและภายนอกองค์กรและเป็นผู้กำหนดทิศทางขององค์กร ประสานความร่วมมือกันของบุคคลในองค์กรเพื่อให้องค์กรดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพตรงตามเป้าหมายของวิสัยทัศน์ที่วางไว้

๓.๑.๑.๒ ผู้ที่เป็นใหญ่ในหมู่

ตามหลักพระพุทธศาสนา ผู้นำ หมายถึงคนที่เป็นใหญ่ในหมู่ ดังที่ปรากฏใน อรุณเวท ปาฐกถา ความว่า “สมัยนั้น ชฎิล ๓ คน คือ อรุณเวทกัสสปะ นทีกัสสปะ คยากัสสปะ อาศัยอยู่ที่ตำบลอรุณเวท

^๑ ส.ส (ไทย) ๑๕/๑๖๑/๒๑๕

ในชฎิล ๓ คนนั้น ชฎิลอุรวะกัสสะปะเป็นผู้นำ เป็นผู้ฝึก เป็นเลศ เป็นหัวหน้า เป็นประธานของชฎิล ๕๐๐ คน ชฎิลนทิกัสสะปะเป็นผู้นำ เป็นผู้ฝึก เป็นเลศ เป็นหัวหน้า เป็นประธานของชฎิล ๓๐๐ คน ชฎิลคยากัสสะปะเป็นผู้นำ เป็นผู้ฝึก เป็นเลศ เป็นหัวหน้า เป็นประธานของชฎิล ๒๐๐ คน”

ข้อความในพระสูตรแสดงให้เห็นว่าถึงผู้นำในทางพระพุทธศาสนาว่า หมายถึงผู้ที่ เป็นใหญ่ในหมู่คณะ ทำหน้าที่ดูแลหมู่คณะ ให้มีความสงบเรียบร้อย และประสบความสำเร็จได้

ส่วน“ผู้นำ” ตามแนวคิดของสติเฟน อาร์ โควิץ นั้น ผู้ที่เป็นใหญ่ หมายถึง บุคคลที่ ได้รับความเชื่อถือจากผู้อื่นทั้งภายในและภายนอกองค์กรและเป็นผู้กำหนดทิศทางขององค์กร ประสานความร่วมมือกันของบุคคลในองค์กร เพื่อนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

จากความหมายดังกล่าวจะเห็นได้ว่า “ผู้นำ” มีความเหมือนกันตรงที่ ผู้นำ คือคนที่ เป็นใหญ่ในหมู่ ได้รับความเชื่อถือจากผู้อื่น และมีหน้าที่ในการบริหารเพื่อให้องค์กรดำเนินไป อย่างมีประสิทธิภาพตรงตามเป้าหมายที่วางไว้

๓.๑.๒ ความต่าง

๓.๑.๒ ๑. ผู้กำหนดทิศทางขององค์กร

ตามหลักพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้า ไม่ได้เป็นผู้ที่กำหนดทิศทางหรือเป้าหมาย ให้กับใครคนใดหรือสังคมใด เพราะพระพุทธเจ้าเป็นแต่ผู้ที่คอยชี้แนะหลักธรรมในการดำเนินชีวิต เพื่อให้พ้นจากทุกข์ ซึ่งใครจะถือปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติก็ได้มีกฎหรือข้อบังคับใดๆมาลงโทษ ข้อปฏิบัติดังกล่าวขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของคนแต่ละคนเอง

ส่วน “ผู้นำ” ตามแนวคิดของสติเฟน อาร์ โควิץ นั้น ผู้นำเป็นผู้ที่กำหนดวิสัยทัศน์ และมีหน้าที่คอยกำกับ ดูแลสมาชิกในองค์กรให้ปฏิบัติตามวิสัยทัศน์นั้น ถ้าใครไม่ปฏิบัติตามก็ อาจจะมียกโทษ ซึ่งขึ้นอยู่กับกฎ ข้อบังคับของแต่ละองค์กร

ความเหมือนและความต่างในด้านความหมายของภาวะผู้นำทางพระพุทธศาสนากับ ภาวะผู้นำตามแนวคิดของสติเฟน อาร์ โควิץ นั้น ผู้วิจัยได้สรุปหลักสำคัญๆ ในภาพรวมของคำอธิบายที่ ได้กล่าวมาข้างต้น เพื่อให้เห็นความเหมือนและความต่างที่ กระชับ และง่ายต่อการเข้าใจดังในตารางที่ ๑

ตารางที่ ๑ เปรียบเทียบภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนากับภาวะผู้นำตามแนวคิดของสตีเฟน อาร์ โควีย์ ด้านความหมาย

ตามหลักพระพุทธศาสนา	ตามแนวคิดของสตีเฟน อาร์ โควีย์
ความเหมือน	
๑. ผู้สามารถที่จะช่วยให้คนไปถึงจุดหมายได้	
๒. ผู้ที่เป็นใหญ่ในหมู่	
ความต่าง	
๑. ผู้นำหลักในการดำเนินชีวิต เพื่อให้พ้นจากทุกข์	๑. ผู้กำหนดทิศทางขององค์กร

๓.๒ ด้านเป้าหมาย

๓.๒.๑ ความเหมือน

๓.๒.๑.๑ เป็นคนดีมีคุณธรรม

เป้าหมายหรืออุดมการณ์ในการนำในมุมมองพระพุทธศาสนานั้น มุ่งในการสร้างภาวะผู้นำให้เกิดมีในตนเองในแง่นี้ คือการทำตนให้มีปัญญาหรือความรู้สึกลึกซึ้งที่ถึงงามและถูกต้องตามทำนองคลองธรรมอันเป็นความหมายของการแสดงความรับผิดชอบเชิงจริยธรรมต่อตนเองซึ่งเป็นส่วนประโยชน์ตน (อัตตัตถะ) ในขณะที่การบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่นหรือสังคมนั้น คือความหมายของการแสดงความรับผิดชอบเชิงจริยธรรมต่อผู้อื่นอันเป็นส่วนประโยชน์ผู้อื่น (ปรัตถะ) และหากทั้งตนและผู้อื่นได้รับประโยชน์ร่วมกันโดยไม่มีฝ่ายที่เสียประโยชน์จากการปฏิบัตินั้นก็เป็นส่วนของประโยชน์ทั้งสองฝ่าย (อุภยัตถะ) ผู้นำในทางพระพุทธศาสนา มุ่งเน้นทางด้านการทำตนให้เป็นคนดี นำคนให้ดำเนินไปสู่ชีวิตที่ดีที่บริสุทธิ์ คือ มรรค ผล นิพพาน

เป้าหมาย “ผู้นำ” ตามแนวคิดของสตีเฟน อาร์ โควีย์ นั้น ผู้นำจะต้องเป็นคนที่เป็นแบบอย่างที่ดีของสมาชิกในองค์กร มีความรัก ความเมตตา เอื้ออาทร ดูแลเอาใจใส่สมาชิกด้วยความจริงใจ มีความยุติธรรม ในการคิด พิจารณา หรือตัดสินข้อพิพาทต่างๆในองค์กร

จากที่กล่าวมานี้พอสรุปได้ว่า เป้าหมายของ “ผู้นำ” ทั้งในทางพระพุทธศาสนา และ “ผู้นำ” ตามแนวคิดของสตีเฟน อาร์ โควีย์ นั้นมีความเหมือนกันเพราะต่างก็มุ่งเน้นทางด้านการสร้างผู้นำที่เป็นคนดี นำคนให้ดำเนินไปสู่ชีวิตที่ดี แลประสบความสำเร็จในงานหรือเป้าหมายที่ตั้งไว้

๓.๒.๒ ความต่าง

๓.๒.๒.๑ ผลสัมฤทธิ์

ตามหลักพระพุทธศาสนา ด้านผลสัมฤทธิ์ พระพุทธเจ้าได้ให้หลักธรรมเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เพื่อให้คนดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือ การทำให้คนพ้นจากทุกข์ หรือการไปสู่ชีวิตที่ดีที่บริสุทธิ์ คือ มรรค ผล นิพพาน

ส่วน เป้าหมายด้านผลสัมฤทธิ์ ตามแนวคิดของสตีเฟน อาร์ โควีย์ นั้นจะมุ่งเน้นไปที่ ผลผลิต หรือผลของการปฏิบัติงานตามวิสัยทัศน์ขององค์กร เพื่อให้องค์กรประสบผลสำเร็จ โดยผลสำเร็จที่ได้จะวัดรูปแบบของ รายได้ หรือผลกำไร และการได้รับการยอมรับในสังคมอย่างยั่งยืน

๓.๒.๒.๒ เหตุผลในการสร้างผู้นำ

ด้านเหตุผลในการสร้างผู้นำ ในทางพระพุทธศาสนา เดิมผู้นำถูกสร้างขึ้นมาจากตัดสิน ข้อขัดแย้งในการแบ่งปันพืชผลทางการเกษตร เพราะถ้าหากพิจารณาในฐานะเป็นส่วนบุคคล ผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนาในด้านอาณาจักร ความหมายในด้านนี้มุ่งเน้นที่จะหมายถึงผู้นำของรัฐ ผู้ปกครองดูแลรัฐ คือ กษัตริย์ หรือราชา ผู้ปกครองแคว้นแคว้นหรือประเทศ ดังที่ปรากฏในคัมภีร์อัลกุฎลุส ซึ่งได้กล่าวถึงการถือกำเนิดของระบบกษัตริย์ ดังความตอนหนึ่งว่า “ท่านผู้เจริญ บาปกรรมปรากฏในหมู่สัตว์แล้ว คือ การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้จกปรากฏ การดำเนินดิเคียนกันปรากฏ การพูดเท็จปรากฏ และการถืออาวุธเพื่อทำร้ายกันก็ปรากฏ ฉะนั้น พวกเราควรสมมติ (แต่งตั้ง) สัตว์ผู้หนึ่ง ซึ่งจะว่ากล่าวผู้ที่ควรว่ากล่าว ดิเคียนผู้ที่ควรดิเคียน ขับไล่ผู้ที่ควรขับไล่โดยชอบ” ด้วยเหตุดังกล่าวจึงเกิดระบบการปกครองแบบ “กษัตริย์” ขึ้นมาเพื่อบริหารจัดการความขัดแย้งเกี่ยวกับการแบ่งปันพืชผลทางการ “เกษตร” ให้เกิดความเท่าเทียมกัน^๒ “กษัตริย์” ในบริบทนี้ก็คือ “เกษตร” ที่ทำหน้าที่ในการแบ่งปันพืชผลทางการเกษตรคือข้าวสาลี และแบ่งปัน เขตแดน เพื่อให้ความพอใจสูงสุดแก่คูกรณี เพราะฉะนั้น กษัตริย์จึงได้ชื่อว่า “ราชา” ด้วย”

^๒ บาลีท่านให้คำนิยาม “กษัตริย์” ว่า “ผู้เป็นใหญ่ในนา” (เขตแดน อธิปติ) ซึ่งหมายถึงผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในการแบ่งปันข้าวสาลี และเขตแดน

^๓ บาลีท่านให้คำนิยาม “ราชา” ว่า “ผู้ที่ยังบุคคลเหล่านี้ให้ยินดีโดยธรรม” (ธมฺเมน ปเร อนุเชติ) หมายถึงผู้ที่ทำหน้าที่ในการสร้างความพอใจให้แก่ประชาชนโดยธรรม ซึ่งราชาดำเนินนี้สอดคล้องกับพระคำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันว่า “เราจะปกครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแก่มหาชนชาวสยาม”

ส่วนเหตุผลในการสร้างผู้นำ ตามแนวคิดของสตีเฟน อาร์ โควีย์ นั้นจะมุ่งเน้นไปที่การสร้างผู้นำเพื่อการบริหารการจัดการ การแก้ไขปัญหา อุปสรรค และความขัดแย้งในองค์กร เพื่อการนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ และเพื่อการทำงานร่วมกันในองค์กรให้เกิดประสิทธิภาพ โดยมีการวางแผนการจัดการสิ่งต่างๆ อย่างมีระบบ ระเบียบ

จากที่กล่าวมานี้พอสรุปได้ว่า เป้าหมายในทางพระพุทธศาสนาและเป้าหมายตามแนวคิดของสตีเฟน อาร์ โควีย์ นั้น มีความแตกต่างกันในด้านการกำหนดตัวบุคคลที่จะมาเป็น “ผู้นำ” ผลสัมฤทธิ์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับบุคคล และองค์กร และเหตุผลในการสร้างผู้นำ

ความเหมือนและความต่างในด้านเป้าหมายของผู้นำทางพระพุทธศาสนากับผู้นำตามแนวคิดของ สตีเฟน อาร์ โควีย์ นั้น ผู้วิจัยได้สรุปหลักสำคัญๆ ในภาพรวมของคำอธิบายที่ได้กล่าวมาข้างต้น เพื่อให้เห็นความเหมือนและความต่างที่ กระชับ และง่ายต่อการเข้าใจดังในตารางที่ ๒

ตารางที่ ๒ เปรียบเทียบภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนากับภาวะผู้นำตามแนวคิดของสตีเฟน อาร์ โควีย์ ด้านเป้าหมาย

ตามหลักพระพุทธศาสนา	ตามแนวคิดของสตีเฟน อาร์ โควีย์
ความเหมือน	
๑. เป็นคนดี มีคุณธรรม	
ความต่าง	
๑. ผลสัมฤทธิ์ มุ่งเน้นไปสู่ “นิพพาน”	๒. ผลสัมฤทธิ์ มุ่งเน้นผลสำเร็จของงานตามเป้าหมาย และกำไร
๒. เพื่อบริหารจัดการ ความขัดแย้ง แบ่งปัน ฟื้นฟูผลทางการเกษตร	๓. เพื่อบริหารจัดการ ความขัดแย้งในองค์กรในทุกๆด้าน

๓.๓ ด้านลักษณะ

๓.๓.๑ ความเหมือน

๓.๓.๑.๑ มีปัญญา

ภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนาในด้านลักษณะที่สำคัญอย่างยิ่งคือ ผู้นำต้องมีปัญญา คือมีความรู้ มีความรอบรู้ โดยที่ในทางพระพุทธศาสนา ผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่มีปัญญา ซึ่งในข้อนี้เห็นได้ชัดจากการที่ผู้นำจะต้องประกอบด้วยสัปปริสธรรม คือธรรมของสัตบุรุษ ซึ่งเป็นธรรม

ที่พูดถึงความมีปัญญารู้จักใคร่ครวญพิจารณาในเรื่องต่าง ๆ ที่เหมาะสม กล่าวคือ ชัมมัญญตา รู้หลัก และรู้จักเหตุผล รู้เข้าใจในสิ่งที่ตนจะต้องประพฤติปฏิบัติตามหลักเหตุผล ตลอดจนการรอบรู้ใน หลักธรรมคำสอน อุตตัญญตา รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผล รู้เข้าใจเหตุผลและวัตถุประสงค์ที่ตน กระทำว่าเราทำอะไร เพื่ออะไรและจะมีผลเป็นอย่างไร ตลอดจนรู้จักจุดหมาย รู้จักเป้าหมาย และรู้ ประโยชน์ เป็นผู้วิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถนำพาหมู่คณะไปสู่ความเจริญและความสำเร็จได้ อุตตัญญตา รู้ตน คือรู้ว่าตนเองมีคุณสมบัติ มีความสามารถอย่างไร และต้องรู้จักพัฒนาตนเองอยู่ เสมอ เป็นผู้มีคุณธรรม มีการพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพทั้งด้านการบริหารและด้านจิตใจ ทำให้ สามารถนำพามวลชนไปสู่ความสงบสุขได้ มัตตัญญตา คือ ความพอดี หรือการรู้จักประมาณ ประกอบด้วยหลักธรรมแห่งมัชฌิมาปฏิปทา คือ ทางสายกลาง อันประกอบด้วยองค์มรรค ๘ หรือ ศีล สมาธิ ปัญญา อันจะทำให้ผู้นำนั้นเป็นผู้รู้ประมาณ มีความพอเหมาะพอดีในการดำเนินกิจการทุก อย่าง เพื่อประโยชน์สุขแห่งมวลชนและหมู่คณะอย่างแท้จริง และสามารถนำพามวลชนและหมู่ คณะไปสู่ความสงบสุข ปลอดภัยและก้าวหน้าตลอดไป กาลัญญตา รู้จักกาล คือ รู้กาลเวลาอัน เหมาะสมและระยะเวลา ที่พึงใช้ ในการประกอบกิจ กระทำหน้าที่การงานปฏิบัติงานปฏิบัติการ ต่างๆ รู้จักบริหารเวลาให้เหมาะสม รู้จักคุณค่าของเวลา รู้จักการวางแผนการใช้เวลาให้เหมาะสมกับ สถานการณ์ต่าง ๆ ตามการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างถูกต้อง ปริสตัญญตา รู้จักชุมชน รู้จักสังคม คือรู้จักถิ่น รู้กาลอันควรประพฤติปฏิบัติในถิ่นชุมชนนั้น รู้จักบริษัท และแนวปฏิบัติของบริษัท เพื่อผู้นำนั้นจะสามารถวางตนได้อย่างเหมาะสม ปฏิบัติงานตามแผนงานได้อย่างถูกต้องตาม สังคมนั้น ๆ อีกทั้งสามารถแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ให้ถูกต้องตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างทัน โลกทันเหตุการณ์บุคคลัญญตา รู้จักบุคคล คือ รู้จัก และเข้าใจ ความแตกต่างแห่งบุคคลที่จะต้อง เกี่ยวข้องด้วย โดยเฉพาะผู้ร่วมงาน ผู้ร่วมปฏิบัติงานและดำเนินการไปด้วยกันเพื่อให้สามารถปฏิบัติ ต่อเขาอย่างถูกต้องเหมาะสมและได้ผล ตลอดจนสามารถเลือกใช้คนให้เหมาะสมกับงาน ในการ บริหารกิจการงานทุก ๆ ด้านเพื่อให้เกิดประโยชน์และความก้าวหน้าทั้งแก่ผู้ปฏิบัติงาน หมู่คณะ และองค์กรตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ นอกจากนี้ผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักเลือกบุคคลผู้เป็นคนดี ผู้เป็น บัณฑิต เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง หมู่คณะ และสังคม เพราะการเลือกคบคนไม่ดี หรือคนพาล ย่อมนำมาซึ่งความหายนะแก่ตนเอง หมู่คณะและสังคม ดังนั้น ผู้นำที่ดีจึงควรพิจารณาวิเคราะห์ใน การเลือกคบคนดี เพื่อให้สามารถนำความสุขความเจริญก้าวหน้ามาสู่ตนเอง หมู่คณะและองค์กรได้ ตลอดไป อนึ่งในพุทธปาณิกสูตรยังได้กล่าวแสดงลักษณะของผู้นำว่า ผู้นำจะต้องประกอบด้วย ปัญญา คือมีหูตากว้างไกลสามารถจำแนกบุคคลและเหตุการณ์ออกว่าเป็นอย่างไรซึ่งจะทำให้ผู้นำมี ประสบการณ์มีความชำนาญในการปกครองเข้าใจบุคคลหรือผู้ใต้บังคับบัญชาได้ดี

ลักษณะสำคัญของผู้นำตามแนวคิดของสตีเฟน อาร์ โควีย์ นั้น ผู้นำต้องเป็นผู้ที่คนโปรเอกทิฟ (อุปนิสัยที่ ๑) คือ การมีความคิดริเริ่มและรับผิดชอบที่จะดำเนินการให้เกิดผล เป็นผู้ที่เล็งเห็นการณ์ไกล มีวิสัยทัศน์ เช่น เล็งเห็นโอกาสในการทำธุรกิจนั้นๆ ก่อนคนอื่น ด้วยการมุ่งมั่นไปข้างหน้าศึกษาข้อมูลเหตุการณ์และสถานการณ์แวดล้อมเตรียมพร้อมในเชิงรุกอยู่เสมอ

๓.๓.๑.๒ รู้จักบุคคล ชุมชน

ภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนาในด้านลักษณะมีใจหนักแน่น มีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา มีจิตใจเอ็นดูห่วงใยใส่ใจผู้อื่น เอาใจใส่ในหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบ จะทำให้เป็นที่ยอมรับนับถือของผู้ได้ปกครอง สามารถนำหมู่คณะไปสู่ความเจริญก้าวหน้าได้ อนึ่งในพุทธปาณิกสูตรยังได้กล่าวแสดงลักษณะของผู้นำว่า ผู้นำจะต้องสามารถจำแนกบุคคลและเหตุการณ์ออกมาเป็นอย่างไรซึ่งจะทำให้ผู้นำมีประสบการณ์ มีความชำนาญในการปกครองเข้าใจบุคคลหรือผู้ใต้บังคับบัญชาได้ดี

ลักษณะสำคัญของผู้นำตามแนวคิดของสตีเฟน อาร์ โควีย์ ในด้านนี้นั้นจะพบได้ใน อุปนิสัยที่ ๕ คือเข้าใจผู้อื่นก่อนแล้วจึงให้ผู้อื่นเข้าใจเรา เรื่องนี้เป็นกุญแจไขเข้าสู่การสื่อสารทรงประสิทธิภาพระหว่างบุคคล กล่าวคือเป็นการเปิดใจให้กว้าง รับฟังและทำความเข้าใจผู้อื่นในลักษณะเอาใจเขามาใส่ใจเราอย่างปราศจากอคติใดๆ

๓.๓.๑.๓ มีคุณธรรม

ภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนาในด้านลักษณะได้กล่าวไว้ว่าผู้นำที่ดี ต้องเป็นผู้มีหลักพรหมวิหาร ๔ ในการปกครอง คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เพื่อให้การบริหารงานและบริหารคน ได้อย่างราบรื่น ผู้ได้ปกครอง มีความรัก เกิดความศรัทธาในตัวผู้นำ เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม

ลักษณะสำคัญของผู้นำตามแนวคิดของสตีเฟน อาร์ โควีย์ ในด้านนี้นั้นจะพบได้ใน อุปนิสัยที่ ๕ คือเข้าใจผู้อื่นก่อนแล้วจึงให้ผู้อื่นเข้าใจเรา โดยในการที่จะเข้าใจผู้อื่นและให้ผู้อื่นเข้าใจเรานั้น ผู้นำจะต้องมีคุณธรรม คือ มีความเมตตา มีความรักใคร่ ห่วงใย มีความเอื้ออาทร และดูแลใส่ใจผู้ร่วมงานด้วยความจริงใจ เพื่อให้ผู้ร่วมงานเกิดความรักความศรัทธา ซึ่งจะนำไปสู่การร่วมมือ ร่วมใจในการปฏิบัติเพื่อให้องค์กรไปสู่เป้าหมายได้อย่างราบรื่น

สรุปได้ว่า ลักษณะผู้นำในทางพระพุทธศาสนาและผู้นำตามแนวคิดของสตีเฟน อาร์ โควีย์ นั้นจะต้องมีลักษณะสำคัญที่เหมือนกันคือ มีวิสัยทัศน์ หรือมีปัญญา คือความรู้ ความรอบรู้ในเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะการรู้สิ่งที่สำคัญยิ่งคือ รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้จักประมาณ รู้กาล รู้จักชุมชน และรู้จักบุคคล ตลอดทั้งมีหูตากว้างไกลสามารถจำแนกบุคคลและเหตุการณ์ได้อย่างเหมาะสม การ

มุ่งเน้นเสริมคนที่เป็นคนดี มีจิตใจที่บริสุทธิ์ดีงามด้วยสติปัญญา มีความเข้าใจผู้อื่นด้วยความจริงใจ และมีคุณธรรมประจำตน ในการบริหารจัดการและนำองค์กร จึงจะสามารถนำมวลชลและองค์กรไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ความสำเร็จลุล่วงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ให้ทำหน้าที่ปกครองหมู่คณะ เพื่อให้เกิดความสงบสุขและการนำพาหมู่คณะ สังคมและ ประเทศชาติ ไปสู่ความเจริญก้าวหน้าตลอดไป

๓.๓.๒ ความต่าง

๓.๓.๒.๑ ลักษณะการคิดและการตัดสินใจ

ภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนาในด้านลักษณะที่สำคัญอย่างยิ่งคือ ผู้นำต้องมีความเสียสละ เน้นการให้ความช่วยเหลือ เกื้อกูลผู้อื่นหรือผู้ได้ปกครอง เมื่อมีโอกาสโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

ส่วนลักษณะสำคัญของผู้นำตามแนวคิดของสติเฟ่น อาร์ โควีย์ ในด้านนี้นั้นจะพบว่ามีความต่างจากการคิดในทางพระพุทธศาสนา คือ คิดแบบชนะ/ชนะ(อุปนิสัยที่ ๔) ซึ่งเป็นกรอบแห่งความคิดที่เฝ้าแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกันในทุกความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เป็นข้อตกลงหรือหนทางแก้ปัญหาที่ทั้งสองฝ่ายจะได้รับประโยชน์ ทั้งสองฝ่ายได้รับความพึงพอใจ การใช้หนทางแก้ปัญหาแบบ ชนะ/ชนะ นี้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายจะรู้สึกขึ้นมั่นและพอใจกับการตัดสินใจ

สรุปได้ว่า ลักษณะผู้นำในการคิดและการตัดสินใจในทางพระพุทธศาสนาและลักษณะผู้นำตามแนวคิดของสติเฟ่น อาร์ โควีย์ นั้นมีลักษณะความแตกต่างสำคัญคือในทางพระพุทธศาสนาเน้นให้ หรือการเสียสละ ส่วนลักษณะผู้นำตามแนวคิดของสติเฟ่น อาร์ โควีย์ เน้นที่การคิดและตัดสินใจโดยให้ทั้งสองฝ่ายได้ประโยชน์ร่วมกัน ไม่มีฝ่ายใดได้ หรือว่าฝ่ายใดเสียประโยชน์ ซึ่งทำให้เกิดความพึงพอใจทั้งสองฝ่าย

ความเหมือนและความต่างในด้านลักษณะของผู้นำในทางพระพุทธศาสนากับผู้นำตามแนวคิดของสติเฟ่น อาร์ โควีย์ นั้น ผู้วิจัยได้สรุปหลักสำคัญๆ ในภาพรวมของคำอธิบายที่ได้กล่าวมาข้างต้น เพื่อให้เห็นความเหมือนและความต่างที่ กระชับ และง่ายต่อการเข้าใจดังในตารางที่ ๓

ตารางที่ ๓ เปรียบเทียบภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนากับภาวะผู้นำตามแนวคิดของสตีเฟน อาร์ โควีย์ ด้านลักษณะ

ตามหลักพระพุทธศาสนา	ตามแนวคิดของสตีเฟน อาร์ โควีย์
ความเหมือน	
๑. เป็นผู้มีปัญญา	
๒. รู้จักบุคคล ชุมชน	
๓. มีคุณธรรม	
ความต่าง	
๑. ลักษณะการคิดและการตัดสินใจเน้นการให้ การเสียสละ	๑. ลักษณะการคิดและการตัดสินใจเน้นการคิด แบบ ชนะ/ชนะ

๓.๔ ด้านพฤติกรรม

๓.๔.๑ ความเหมือน

๓.๔.๑.๑ การเป็นแบบอย่างที่ดี

ภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนาในด้านพฤติกรรม คือ การเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นตัวอย่างที่ดี เพราะหากผู้นำเป็นตัวอย่างที่ดี นำไปในทางที่ดี ผู้ตามก็จะได้รับประโยชน์แต่หากผู้นำไม่ดี ไม่มีคุณธรรมก็จะเกิดความเดือดร้อน ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสสอนไว้ในอัมมมิกสูตร ซึ่งว่าด้วยพระราชาผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรมและผู้ตั้งอยู่ในธรรม ว่า

“...เมื่อฝูงโคข้ามน้ำไป ถ้าโคจ่าฝูงไปคดเคี้ยว โคทั้งฝูงก็ไปคดเคี้ยวตามกัน ในเมื่อโคจ่าฝูงไปคดเคี้ยว, ในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ ถ้าผู้นั้นประพฤติไม่เป็นธรรม ประชาชนชาวเมืองนั้นก็จะประพฤติไม่เป็นธรรมตามไปด้วย หากพระราชาไม่ตั้งอยู่ในธรรม ชาวเมืองนั้นก็อยู่เป็นทุกข์

เมื่อฝูงโคข้ามน้ำไป ถ้าโคจ่าฝูงไปตรง โคทั้งฝูงก็ไปตรงตามกันในเมื่อโคจ่าฝูงไปตรง ในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ ถ้าผู้นั้นประพฤติชอบธรรม ประชาชน

ชาวเมืองนั้นก็ประพาศชอบธรรมตามไปด้วย หากพระราชวังอยู่ในธรรม ชาวเมืองนั้นก็อยู่เป็นสุข...”^๔

ฉะนั้น จากเนื้อหาในราชสูตร จะเห็นได้ว่า หลักธรรมาธิปไตยนี้เป็นหลักการที่สามารถใช้ในการปกครองได้ทั้งทางโลกและทางธรรม

ตามทัศนะของพระพุทธศาสนา ความเป็นผู้นำจะเน้นที่การปกครองตนเองให้ได้ ก่อนเป็นอันดับแรก เนื่องจากการจะเป็นผู้นำคนอื่นได้นั้นต้องสามารถปกครองตนเองให้ได้เสียก่อน ดังพุทธพจน์ว่า

“บุคคลพึงยังตนให้ตั้งอยู่ในคุณอันสมควรก่อน

แล้วพึงพร่ำสอนผู้อื่นในภายหลัง

บัณฑิตประพาศตนอย่างนี้จึงไม่เศร้าหมอง”^๕

สรุปได้ว่าผู้นำจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ทำตัวเองให้เป็นแบบอย่าง เป็นคนที่พูดจริง ทำจริง พูดอย่างไรทำอย่างนั้น จะทำให้ได้รับความเชื่อถือจากผู้ร่วมงานและผู้ใต้ปกครอง สามารถนำพาหมู่คณะไปสู่ความสำเร็จและความเจริญรุ่งเรืองได้

ภาวะผู้นำตามแนวคิดของสตีเฟน อาร์ ไควย์ ทางด้านพฤติกรรม ก็มีลักษณะการเป็นแบบอย่างที่ดีเช่นกัน โดยจะเห็นได้จากแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารในการนำองค์กร มี ๔ บทบาท (The 4 Roles of Leadership) ในข้อที่ ๔ คือบทบาทในการเป็นแบบอย่างที่ดี (Modeling) ทั้งหลักการในการทำงานและการประพฤติตนเพื่อสร้างศรัทธาให้กับบุคลากรและการประพฤติตนเพื่อสร้างศรัทธาให้กับบุคลากรใช้เป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติ ทำให้ได้รับการยอมรับนับถือจากผู้ใต้ปกครองสามารถนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ได้

๓.๔.๑.๒ ประพฤติปฏิบัติตามหลักเหตุผล

ภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนาในด้านพฤติกรรมประพฤติปฏิบัติตามหลักเหตุผล คือ หลักธัมมัญญตา การรู้จักหลัก คือเหตุผล ผู้นำจะต้องรู้เหตุรู้ผลรู้กฎเกณฑ์ในการดำเนินชีวิต การปฏิบัติหน้าที่ ปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ มีความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ตนจะต้องประพฤติปฏิบัติตามหลักเหตุผล เช่น รู้ว่าตนมีฐานะอะไร มีตำแหน่งอะไร และมีหน้าที่รับผิดชอบในฐานะตำแหน่งนั้นอย่างไร ผู้นำที่ประกอบด้วยหลักเหตุผลดังกล่าวนี้ สามารถปกครองและนำพาหมู่คณะให้บรรลุผลสำเร็จได้ ตลอดจนสามารถรู้เท่าทันและเข้าใจหลักความจริงของธรรมชาติของชีวิต

^๔ อจ. จตุกก. (ไทย) ๒๑/๓๐/๑๑๔-๑๑๖

^๕ พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๕๘/๕๒

ตามแนวคิดของสติเฟน อาร์ โควีย์ นั้น ในด้านพฤติกรรมการประพฤติดีปฏิบัติตามหลักเหตุผล ผู้นำจะต้องรู้จักจัดลำดับความสำคัญของสิ่งต่างๆ ก่อนดังจะเห็นได้จาก อุปนิสัยที่ ๓ คือ ทำสิ่งที่สำคัญก่อน กล่าวคือรู้จักบริหารเวลา จัดแบ่งเวลาให้กับสิ่งที่สำคัญและทำสิ่งที่สำคัญก่อนเสมอ เพราะการทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด ก่อนหรือหลังย่อมจะมีความสัมพันธ์และมีผลต่อการกระทำต่อๆ ไปอย่างเป็นเหตุเป็นผลเสมอ

๓.๔.๑.๓ การมีอริยาศัยดี

ภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนาในด้านพฤติกรรมการมีอริยาศัยดีนั้นจะเห็นได้จากพฤติกรรมที่ผู้นำแสดงออกมาผ่านคุณธรรมของผู้นำที่ดี คือ พรหมวิหาร คือ ความมีเมตตา รักใคร่ปรารภนาดี ปรารภนาให้ผู้ได้บังคับบัญชามีความสุขความเจริญ ความกรุณา สงสาร ปรารภนาให้ผู้ได้บังคับบัญชาพ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อนต่าง ๆ มุทิตา ความพลอยยินดี ปลื้มปิติยินดี เมื่อผู้ได้บังคับบัญชาประสบความสำเร็จในชีวิตหน้าที่การงาน และอุเบกขาความวางเฉย ข่มใจไม่ให้เป็นทุกข์ ในเมื่อไม่สามารถช่วยเหลือผู้ได้บังคับบัญชาในเรื่องที่เลืกวิสัยที่จะช่วยเหลือได้ คุณธรรมมีความเมตตาเป็นต้นนี้ เป็นสิ่งสำคัญสำหรับนักปกครอง เพราะเป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึงความเป็นผู้มีอริยาศัยดีมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้ร่วมงานและผู้ได้บังคับบัญชา ทำให้เป็นที่รักของผู้ร่วมงานและผู้ได้บังคับบัญชา ซึ่งจะทำการปกครองบริหารหมู่คณะเป็นไปด้วยความสะดวกเรียบร้อยและประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี

ประพฤติดีปฏิบัติตามหลักการมีอริยาศัยดีตามแนวคิดของสติเฟน อาร์ โควีย์ นั้น ผู้นำจะต้องรู้จักการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ร่วมงานในองค์กร ดังจะเห็นได้จาก อุปนิสัยที่ ๕ คือ เข้าใจผู้อื่นก่อนแล้วจึงให้ผู้อื่นเข้าใจเรา โดยในการที่จะเข้าใจผู้อื่นและให้ผู้อื่นเข้าใจเรานั้น ผู้นำจะต้องมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีความเมตตา มีความรักใคร่ ห่วงใย มีความเอื้ออาทร และดูแลใจใส่ผู้ร่วมงานด้วยความจริงใจ เพื่อให้เกิด ความรัก ความสามัคคี ซึ่งจะนำไปสู่การร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติเพื่อให้องค์กรไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้

สรุปได้ว่า พฤติกรรมของผู้นำในทางพระพุทธศาสนาและผู้นำตามแนวคิดของสติเฟน อาร์ โควีย์ นั้นมีความเหมือนกันคือ ผู้นำต้องเป็นผู้ที่มีความประพฤติดีปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้ร่วมงาน มีการบริหารจัดการโดยปฏิบัติตามหลักของเหตุผล และการมีอริยาศัยดี ในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นหรือผู้ร่วมงานได้อย่างเหมาะสม จึงจะสามารถนำมวลชลและองค์กรไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ความสำเร็จจุล่งได้อย่างมีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดความสุขทั้งกับตนเองและผู้อื่น

๓.๔.๒ ความต่าง

๓.๔.๒.๑ การปฏิบัติตนตามหลักสันโดษ

ภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนาในด้านการปฏิบัติตนนั้น ผู้นำในทางพระพุทธศาสนา ต้องปฏิบัติตนตามหลักความสันโดษ คือยินดีในสิ่งที่ตนจะพึงมีพึงได้ ยินดีในตามที่ได้ ยินดีในสิ่งที่ตนได้ตามกำลังความสามารถของตน และยินดีในสิ่งที่ตนได้ตามสมควรตามความเหมาะสม ผู้นำจะต้องไปโลก ปราธนาหรือต้องการในสิ่งที่เหลือวิสัยหรือเกินกำลังสติปัญญาความสามารถของตน กล่าวอย่างง่าย ๆ ก็คือ ผู้นำจะต้องรู้จักพอ หรือการดำเนินชีวิตอยู่ในความพอเพียง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ให้รู้จักหาความสันโดษให้กับตนเองนั่นเอง

ส่วนการปฏิบัติตนตามแนวคิดของสตีเฟน อาร์ โควีย์ นั้น ผู้นำจะต้องรู้จักการการคิดริเริ่มและสรรหาหรือการค้นหานวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อนำมาพัฒนาองค์กรให้เจริญก้าวหน้าอยู่เสมอ ดังจะเห็นได้จาก อุปนิสยที่ ๑ โปรเอกทิฟ คือ เป็นผู้ที่เล็งเห็นการณ์ไกล มีวิสัยทัศน์ เช่น เล็งเห็นโอกาสในการทำธุรกิจนั้นๆ ก่อนคนอื่น ด้วยการมุ่งมั่นไปข้างหน้าศึกษาข้อมูลเหตุการณ์และสถานการณ์แวดล้อมเตรียมพร้อมในเชิงรุกอยู่เสมอ

๓.๔.๒.๒ หลักการที่ยึดถือในการปฏิบัติ

ภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนาในด้านหลักการที่ยึดถือในการปฏิบัตินั้น พระพุทธเจ้าได้ชี้หลักธรรมในการปฏิบัติตน คือ การให้คนประพฤติปฏิบัติตามหลักของศีลธรรม เพื่อให้คนในสังคมอยู่กันอย่างผาสุก ถ้าหากบุคคลใดฝ่าฝืนหลักศีลธรรมนั้นก็ไม่ได้มีบทลงโทษที่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ผู้ที่ทำผิดศีลธรรมจะถูกสังคมดำเนิน ดิเคียน เป็นการลงโทษทางสังคมของแต่ละสังคมเอง

ส่วนหลักการที่ยึดถือในการปฏิบัติตนตามแนวคิดของสตีเฟน อาร์ โควีย์ นั้น ผู้นำจะต้องปฏิบัติตามหลักค่านิยมและหลักกฎหมายของสังคมนั้นๆ อย่างเคร่งครัด เพราะการทำผิดกฎหมาย จะมีบทลงโทษ หรือมาตรการต่างๆ ที่สังคมนั้นๆ ได้ร่วมกันบัญญัติขึ้น

สรุปได้ว่า พฤติกรรมของผู้นำในทางพระพุทธศาสนาและผู้นำตามแนวคิดของสตีเฟน อาร์ โควีย์ นั้นมีความต่างกันคือ ในทางพระพุทธศาสนาผู้นำต้องปฏิบัติตามหลักศีลธรรม ดำรงตนอยู่ในความพอเพียง ส่วนพฤติกรรมตามแนวคิดของสตีเฟน อาร์ โควีย์ นั้น ผู้นำต้องเป็นผู้ที่ปฏิบัติตนมุ่งเน้นการค้นหานวัตกรรมใหม่อยู่เสมอ และปฏิบัติตามกฎหมายและค่านิยมของสังคมนั้นๆ

ผู้วิจัยได้สรุปความเหมือนและความต่างในด้านพฤติกรรมของผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนากับภาวะผู้นำตามแนวคิดของสตีเฟน อาร์ โควีย์ นั้น ผู้วิจัยได้สรุปหลักสำคัญๆ

ในภาพรวมของคำอธิบายที่ได้กล่าวมาข้างต้น เพื่อให้เห็นความเหมือนและความต่างที่ กระชับ และ
ง่ายต่อการเข้าใจดังในตารางที่ ๔

ตารางที่ ๔ เปรียบเทียบภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนากับภาวะผู้นำตามแนวคิดของสตีเฟน
อาร์ โควีย์ ด้านพฤติกรรม

ตามหลักพระพุทธศาสนา	ตามแนวคิดของสตีเฟน อาร์ โควีย์
ความเหมือน	
๑. การเป็นแบบอย่างที่ดี	
๒. ประพฤติปฏิบัติตามหลักเหตุผล	
๓. การมีอัธยาศัยดี	
ความต่าง	
๑. ปฏิบัติตนให้อยู่ในความพอเพียง	๑. ปฏิบัติตนเน้นค้ำหันทัดกรรมใหม่อยู่เสมอ
๒. หลักการปฏิบัติตามหลักศีลธรรมในพระพุทธศาสนา	๒. หลักการปฏิบัติตามกฎหมายและค่านิยมของสังคมอื่นๆ

๓.๕ ด้านบทบาท

๓.๕.๑ ความเหมือน

๓.๕.๑.๑ การพัฒนาตนเอง

ตามหลักในทางพระพุทธศาสนา ผู้นำจะต้องมุ่งสอนให้คนมีภาวะผู้นำในตนเอง หรือพัฒนาตนเองให้มีภาวะผู้นำก่อนก่อนที่จะก้าวขึ้นสู่การเป็นผู้นำ การพัฒนาตนเองดังกล่าวต้องพัฒนาทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ คือ ไม่ให้ลิดชั่ว พุดชั่ว และทำชั่วซึ่งเป็นเหตุแห่งความเดือดร้อนของตนเองและสังคม เท่านั้นยังไม่พอแต่ยังต้องมีความสามารถในการทำสิ่งที่ถูกต้องเป็นธรรมและเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ตนและส่วนรวมได้ และการพัฒนาตนเองดังกล่าวจะต้องมุ่งเน้นที่การพัฒนาจิตใจเป็นสำคัญ ด้วยการปลูกฝังคุณธรรมให้มีในตนจนสามารถควบคุมจิตใจตนเองได้ พระพุทธศาสนาถือว่า ผู้นำต้องเอาชนะใจของตนเองให้ได้ก่อน เพราะเมื่อสามารถชนะตนเองได้ ก็เชื่อว่า สามารถเอาชนะคนอื่นได้ทั้งหมด ดังพุทธพจน์ว่า “บุคคลชนะหมู่มนุษย์ตั้ง

๑,๐๐๐,๐๐๐ คนในสมรภูมิ ยังไม่เชื่อว่า เป็นผู้ชนะสงครามอย่างเด็ดขาด คนที่ ชนะตนเองได้เพียงคนเดียวนี้สิ จึงชื่อว่า เป็นผู้ที่ ชนะสงครามได้เด็ดขาด”^๖

ด้านบทบาทของผู้นำตามแนวคิดของ สตีเฟน อาร์ โควีย์ ผู้นำที่ดีต้องเป็นผู้ที่คอยชี้นำ กำหนดวิสัยทัศน์ ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการ และกระตุ้นให้บุคลากรมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติงานให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน มีการกระจายอำนาจการตัดสินใจเพื่อผลักดันให้บุคลากรได้ใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในการปฏิบัติงานที่มีอยู่อย่างเต็มที่และเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งหลักการในการทำงานและการประพฤติตนเพื่อสร้างศรัทธาให้กับบุคลากรเพื่อนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายของตน ผู้นำจะต้องพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ดังอุปนิสัยที่ ๗ ที่เป็นการขับเคลื่อนให้คม คือ เป็นการเสริมสร้างและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ในสี่มิติ คือ มิติด้านกายภาพ มิติด้านสังคม/อารมณ์ มิติด้านจิตวิญญาณและมิติด้านสติปัญญา

๓.๕.๑.๒ การสร้างความสามัคคี

บทบาทด้านการสร้างความสามัคคี ตามหลักพระพุทธศาสนาดังจะเห็นได้จาก คำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นในเรื่องความสามัคคีและแสดงให้เห็นว่าความสามัคคีทำให้น่าความสุขความดีมาสู่หมู่คณะ เช่น ความสามัคคี หรือความพร้อมเพรียงของหมู่คณะ นำความสุขมาให้ คำสอนนี้ชี้ให้เห็นว่าหมู่คณะที่ประกอบด้วยความสามัคคีอยู่กันด้วยความสามัคคี มีความพร้อมเพรียงกัน เช่น พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำงาน พร้อมเพรียงกันประกอบภารกิจต่าง ๆ ก็ย่อมจะทำให้ภารกิจต่าง ๆ นั้น สามารถสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีได้

บทบาทด้านการสร้างความสามัคคีตามแนวคิดของ ดร. สตีเฟน อาร์ โควีย์ ผู้นำจะต้องสร้างความสามัคคีโดยอาศัย หลักการทุกหลักการ ดังอุปนิสัยที่ ๑-๗ ดังรายละเอียดในบทที่ ๒ เพื่อนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จและความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า บทบาทของผู้นำในทางพระพุทธศาสนาและผู้นำตามแนวคิดของ สตีเฟน อาร์ โควีย์ นั้นมีความเหมือนกันคือ ผู้นำต้องมีบทบาทในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ และต้องเป็นผู้ที่สร้างความสามัคคีเพื่อประสานพลังให้เกิดในหมู่คณะหรือองค์กร ให้ขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้และก่อให้เกิดความยั่งยืนในองค์กรต่อไป

^๖ พ.ร. (ไทย) ๒๕/๑๐๓/๔๐.

๓.๕.๒ ความต่าง

๓.๕.๒.๑ มุ่งเน้นพัฒนาจิตใจ

ตามหลักพระพุทธศาสนา ในด้านบทบาทการเป็นผู้นำ มุ่งเน้นในเรื่องการพัฒนาจิตใจ ผู้นำในทางพระพุทธศาสนานอกจากจะต้องพัฒนาทางด้านกายภาพของผู้ได้ปกครอง การนำพาสอดส่องดูแลความเป็นอยู่ของหมู่คณะในด้านปัจจัย ๔ มีอาหาร เป็นต้นเพื่อให้หมู่คณะที่ตนปกครองมีความอยู่ดีกินดีตลอดจนสุขภาพทางกายที่ดีแล้ว สิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้นำทางด้านพระพุทธศาสนาจะต้องตระหนักเน้นก็คือบทบาททางพัฒนาจิตใจ ก็คือต้องพัฒนาจิตใจของคนที่อยู่ในหมู่คณะไปสู่ความดีและยังยืนให้ได้ด้วย ซึ่งหลักการในการพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนามีหลักในการพัฒนาคือ พัฒนาด้วยศีล เป็นการพัฒนาด้านพฤติกรรมให้มีพฤติกรรมดี พัฒนาด้วยสมาธิ เป็นการพัฒนาจิตใจมุ่งให้ใจสงบ ใจสว่าง ใจสะอาดและพัฒนาปัญญา ซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาจิต ทำให้เกิดปัญญา ความรอบรู้จนในที่สุดเกิดเป็นปัญญาในการรู้แจ้งแทงตลอดในมรรคผล นิพพาน อันเป็นจุดหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา ดังนั้น ภาวะและบทบาทสำคัญของผู้นำทางด้านพระพุทธศาสนาจึงหมายถึงบทบาทในการพัฒนาจิตใจของหมู่คณะโดยแท้

ตามแนวคิดของ สตีเฟน อาร์ ไควย์ บทบาทผู้นำเป็นการมุ่งเน้นในเรื่องการพัฒนาคนด้านร่างกายมากกว่าจิตใจ เป็นการพัฒนากคน และพัฒนางาน เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในด้านธุรกิจ บทบาทสำคัญที่ผู้นำจะต้องตระหนักก็คือ ทำอย่างไรจึงจะทำให้องค์กร ตลอดจนสมาชิกในองค์กรสามารถดำเนินงานขององค์กรให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี มีผลตอบแทนที่ทุกคนพึงพอใจ คือการที่ธุรกิจขององค์กรของเรามีความเจริญรุ่งเรือง กำไร หรือมีการขยายธุรกิจในองค์กรให้มั่นคงและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

สรุปได้ว่า บทบาทของผู้นำในทางพระพุทธศาสนาและผู้นำตามแนวคิดของสตีเฟน อาร์ ไควย์ นั้นมีความต่างกันคือ ในทางพระพุทธศาสนา มุ่งเน้นที่การพัฒนาจิตใจเป็นสำคัญ ส่วนบทบาทของผู้นำตามแนวคิดของสตีเฟน อาร์ ไควย์ นั้น มุ่งเน้นการพัฒนากคน และพัฒนางาน และพัฒนาธุรกิจ

ความเหมือนและความต่างในด้านบทบาทของผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนากับภาวะผู้นำตามแนวคิดของสตีเฟน อาร์ ไควย์ นั้น ผู้วิจัยได้สรุปหลักสำคัญๆ ในภาพรวมของคำอธิบายที่ได้กล่าวมาข้างต้น เพื่อให้เห็นความเหมือนและความต่างที่ กระชับและง่ายต่อการเข้าใจดังในตารางที่ ๕

ตารางที่ ๕ เปรียบเทียบภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนากับภาวะผู้นำตามแนวคิดของสติเฟ่น อาร์ โควีย์ ด้านบทบาท

ตามหลักพระพุทธศาสนา	ตามแนวคิดของสติเฟ่น อาร์ โควีย์
ความเหมือน	
๑. การมีภาวะผู้นำในตนเอง	
ความต่าง	
๑. มุ่งเน้นพัฒนาจิตใจ	๑. มุ่งเน้นพัฒนาธุรกิจมากกว่าจิตใจ

๓.๖ ด้านคุณสมบัติ

๓.๖.๑ ความเหมือน

๓.๖.๑.๑ มีความรู้ความสามารถ

ตามหลักพระพุทธศาสนา ภาวะผู้นำในด้านคุณสมบัติที่สำคัญ ผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่มีศักยภาพในตัวเอง มีความรู้ความสามารถ พร้อมทั้งจะปฏิบัติหน้าที่อย่างชาญฉลาดจนสามารถนำหมู่คณะไปสู่ความสำเร็จได้ ดังตัวอย่างที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ในกปิชาดก มีข้อความที่กล่าวถึงผู้นำว่า ผู้นำที่โง่เป็นผู้นำฝูงไม่ดี เหมือนนกต่อไม่เกี่ยวกลนกลทั้งหลาย ส่วนผู้นำที่ฉลาด มีกำลัง เป็นผู้นำฝูงดี เพราะเกี่ยวกลหมู่ญาติ เหมือนท้าววาสวะเกี่ยวกลหมู่เทวดา

ดังนั้นผู้นำจึงต้องเป็นผู้ที่ฉลาดมีปัญญา มีความสามารถปกครองหมู่คณะได้ หากผู้นำไม่มีปัญญาก็จะไม่สามารถปกครองหมู่คณะให้มีความเจริญรุ่งเรืองและมีสันติสุขได้

ตามแนวคิดของสติเฟ่น อาร์ โควีย์ ภาวะผู้นำในด้านคุณสมบัติ ผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถ มีการเสริมสร้างและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ทั้งด้านกายภาพ ด้านสังคม/อารมณ์ ด้านจิตวิญญาณและด้านสติปัญญา ซึ่งพบได้ในอุปนิสยทั้ง ๗ ดังกล่าว

๓.๖.๑.๒ มีความเชี่ยวชาญในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง

ตามหลักพระพุทธศาสนา ได้ระบุถึงคุณสมบัติที่สำคัญของผู้นำ ดังที่ปรากฏในอัครัญญสูตร ที่ชาวเมืองประหมกกันแต่งตั้งพระราชาหรือผู้นำแคว้น ก็เพื่อทำหน้าที่แก้ปัญหาและจัดการความขัดแย้ง จากการแย่งชิงที่นาและพืชผลทางการเกษตร จนทำให้เกิดระบบการปกครองแบบกษัตริย์ขึ้นมาในการทำหน้าที่บริหารจัดการความขัดแย้ง ทำให้เกิดความสงบและสร้างสันติสุขให้แก่ผู้ได้ปกครองหรือหมู่คณะที่ตนปกครองดูแล ตลอดจนรัฐและแคว้นต่าง ๆ ด้วย

ตามแนวคิดของ สติเฟ่น อาร์ โควีย์ คุณสมบัติที่ผู้นำต้องมีคือ การคิดแก้ปัญหาในองค์กร ซึ่งในการแก้ไขปัญหาดังนั้นสติเฟ่น อาร์ โควีย์ ได้ใช้การแก้ปัญหาแบบชนะ/ชนะซึ่ง เป็น

กรอบแห่งความคิดและหัวใจที่เฝ้าเสาะแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกันในทุกความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทั้งสองฝ่ายเกิดความพึงพอใจและเป็นสุข ซึ่งถือได้ว่าผู้นำมีความเชี่ยวชาญในการแก้ปัญหาความขัดแย้งนั้นเป็นอย่างดี

๓.๖.๒ ความต่าง

๓.๖.๒.๑ ได้รับคัดเลือกจากสังคม

ตามหลักพระพุทธศาสนา ผู้นำนั้นเป็นผู้ที่ได้รับการคัดเลือกหรือแต่งตั้งจากสังคมและคนในสังคมนั้น ๆ ตามที่ปรากฏในอรรถกถาสูตรที่ได้กล่าวถึงการคัดเลือกหรือการแต่งตั้งพระราชา ให้มาทำหน้าที่เป็นผู้นำของสังคม โดยได้กล่าวถึงว่า คนทั้งหลายได้เข้าไปหาบุคคลผู้ที่มีคุณสมบัติ คือ มีรูปร่างดี น่าดู น่าเลื่อมใส น่าเกรงขาม แล้วได้คัดเลือกให้มาทำหน้าที่ว่ากล่าวผู้ที่ควรว่ากล่าว ตีเตือนคนที่ควรตีเตือน จับไล่คนที่ควรจับไล่ และคนทั้งหลายก็ได้ให้ข้าวสาละเป็นรางวัลแก่คนผู้ที่ตนคัดเลือกแต่งตั้งให้มาทำหน้าที่ผู้นำนั้น

ตามแนวคิดของสติเฟน อาร์ โควิץ การได้รับการคัดเลือกจากองค์กรไม่ได้เกิดจากการคัดเลือกของสังคมหรือองค์กรจากการพิจารณาเพียงแค่ รูปร่างหน้าตา บุคลิกภาพ ฐานะทางสังคม แต่ผู้ที่จะเป็นผู้นำนั้นต้องมาจากความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญของตนเองเป็นหลักถึงจะได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้นำ

สรุปได้ว่า ด้านคุณสมบัติของผู้นำ ตามหลักพระพุทธศาสนา และตามแนวคิดของสติเฟน อาร์ โควิץ นั้นคุณสมบัติที่เหมือนกัน คือ มีความรู้ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง และสิ่งที่ต่างกันคือ การได้รับการคัดเลือกจากสังคมหรือองค์กร

ความเหมือนและความต่างในด้านคุณสมบัติของผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนากับภาวะผู้นำตามแนวคิดของสติเฟน อาร์ โควิץ นั้น ผู้วิจัยได้สรุปหลักสำคัญๆ ในภาพรวมของคำอธิบายที่ได้กล่าวมาข้างต้น เพื่อให้เห็นความเหมือนและความต่างที่ กระชับ และง่ายต่อการเข้าใจดังในตารางที่ ๖

ตารางที่ ๖ เปรียบเทียบภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนากับภาวะผู้นำตามแนวคิดของสตีเฟน อาร์ โควีย์ ด้านคุณสมบัติ

ตามหลักพระพุทธศาสนา	ตามแนวคิดของสตีเฟน อาร์ โควีย์
ความเหมือน	
๑. มีความรู้ความสามารถ	
๒. มีความเชี่ยวชาญในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง	
ความต่าง	
๑. ได้รับคัดเลือกจากสังคม	๑. ได้รับคัดเลือกจากองค์กร

๓.๖ ด้านหลักธรรม

๓.๖.๑ ความเหมือน

๓.๖.๑.๑ หลักการวางตัวเป็นกลาง

ตามหลักพระพุทธศาสนา มีหลักธรรมสำหรับผู้นำในข้อนี้ คือ หลักอคติ หลักธรรมข้อนี้ นับว่าสำคัญสำหรับผู้นำหรือผู้ปกครอง ที่จะต้องละเว้นอคติทั้ง ๔ คือ ไม่ลำเอียง ลำเอียงเพราะชอบ เพราะพอใจ หรือเพราะรักในผู้นั้น ไม่ลำเอียงเพราะชัง ไม่ชอบหน้า ไม่พอใจผู้นั้น แม้เขาทำดีเพียงใด ความดีก็ไม่ปรากฏ ไม่ลำเอียงเพราะหลงหรือเขลา ไม่รู้ความจริง ไม่เห็นความดีของเขา มักเห็นผิดพลาดไป ไม่ลำเอียงเพราะขาดกลัว อาจจะกลัวเพราะเขามีเงินทอง มีอำนาจ มีญาติพี่น้องใหญ่โตกว้างขวางในสังคม หลักธรรมคือความไม่ลำเอียงนี้ เป็นหลักธรรมที่ผู้ปกครองผู้ต้องการความสำเร็จในด้านการครองคนหรือการครองใจคน พึงละเว้นให้ห่างไกลจากตัว เพราะถ้าละเว้นได้ก็จะทำให้เป็นผู้ปกครองที่มีความเป็นกลาง

ตามแนวคิดทฤษฎีของ สตีเฟน โควีย์ ก็มีลักษณะของการเป็นกลาง ตามที่ปรากฏในอุปนิสัยประการที่ ๔ ว่า คิดแบบ ชนะ ชนะ หมายถึงควรคิดในลักษณะที่เกื้อกูลกันได้ ประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่ายในทางสร้างสรรค์ เพื่อสร้างขวัญกำลังใจและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ทุกฝ่ายคิดการใดก็จะไม่มองเพียงผลประโยชน์เฉพาะตน แต่จะมองไปถึงผลประโยชน์ของคนที่เกี่ยวข้องด้วย หมายความว่าคิดอย่างทุกฝ่ายได้ประโยชน์ นักบริหารบางคนทำอะไรแล้วไม่ประสบความสำเร็จเพราะไม่ได้ คิดถึงส่วนนี้ บางคนคิดแต่ในส่วนขององค์กร โดยลืมนึกถึงส่วนที่เป็นบุคลากร ความต้องการของคน บางคนทำอะไรอยากเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว ปัญหาที่พบเห็นในปัจจุบันนี้ ในแวดวงธุรกิจ การสร้างศูนย์การค้าเน้นเน้นเป็นการแข่งขันกันสร้างชนิดใครดีใครอยู่ แข่งกันสร้าง

โดยไม่ยอมประสาธน์ประโชชน์แก่กัน ธุรกิจขนาดเล็กขาดเงินทุนและการจัดการที่ดีก็อยู่ไม่ได้ แต่ความเห็นแก่ตัวที่ต้องแข่งขันกันนั้น พ่ายสุดทุกฝ่ายก็ขาดทุนกันหมด ในการคิดแบบต้องชนะร่วมกัน ต้องได้ประโยชน์ด้วยกันในหลายๆฝ่ายนั้น จะทำได้ด้วยการที่ผู้นำ หรือผู้รับผิดชอบในระดับสูงจะต้องมีใจกว้าง และเปิดโอกาสในการเจรจากันอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น ผู้นำที่ต้องการความสำเร็จจึงต้องตระหนักให้ความสำคัญกับความเป็นกลาง คือความคิดที่เอื้อประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้ร่วมงานของตนด้วย

๓.๓.๒ ความต่าง

๓.๓.๒.๑ มุ่งเน้นนำเอาธรรมมาเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติ

ตามหลักในทางพระพุทธศาสนา ภาวะผู้นำในทางพระพุทธศาสนา มีความต่างจากคุณลักษณะตามแนวคิดของ สตีเฟน โควีย์ ดังนี้คือ ในทางพระพุทธศาสนา มุ่งเน้นในเรื่องการนำเอาธรรมมาเป็นหลักหรือเป็นเครื่องมือในการประพฤติปฏิบัติ เช่น หลักการครองตน ครองคน และครองงาน ก็ล้วนมีคุณธรรมเป็นเครื่องมือ กล่าวคือ หลักการครองตน ก็มีคุณธรรม ๖ ประการ เป็นเครื่องมือในการครองตนเอง กล่าวคือ ต้อง๑) มีความอดทน มีใจหนักแน่น ๒) ต้องมีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา ๓) ต้องมีความขยันหมั่นเพียร ๔) ต้องมีอริยาศยดี เอื้อเพื่อเพื่อแผ่ ๕) ต้องมีจิตใจที่เอ็นดูรักใคร่ห่วงใยเอาใจใส่ดูแลเพื่อนร่วมงาน ๖) เอาใจใส่หน้าที่ ๆ ตนรับผิดชอบ เมื่อผู้นำปฏิบัติตามหลักธรรม ๖ ประการดังกล่าวมานี้ ก็จะทำให้สามารถประสบความสำเร็จในการครองตัว และได้รับการยกย่องจากเพื่อนและผู้ใต้ปกครอง

ในส่วนของหลักธรรมของการครองคน ทางพระพุทธศาสนาก็มีหลักธรรมที่สำคัญคือ พรหมวิหารธรรม ๔ คือ เมตตา รักใคร่ปรารถนาให้ผู้ใต้ปกครองได้รับความสุข กรุณา สงสารปรารถนาให้ได้พ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อน มุทิตา พลอยยินดีเมื่อผู้ใต้ปกครองได้ดี ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน และอุเบกขา วางเฉยทำตัวเป็นกลางดูจ ุตรำซึ่งปฏิบัติไปตามความเที่ยงธรรม นอกจากนี้หลักการครองคน สำหรับผู้นำที่ดียังต้องประกอบด้วย หลักของความไม่ลำเอียง กล่าวคือต้องเว้นจากความลำเอียงเพราะรักชอบ เพราะชัง เพราะหลง และเพราะกลัว เมื่อผู้ปกครองมีความเที่ยงธรรม ดำรงตนอยู่ในการไม่ลำเอียงตามที่กล่าวมานี้ ก็จะทำให้เป็นผู้ที่น่าเชื่อถือ น่าเคารพยกย่อง เป็นที่รักของผู้ใต้ปกครองโดยทั่วกัน

ในส่วนของหลักธรรมของการครองงาน ทางพระพุทธศาสนาก็มีหลักธรรมที่สำคัญคือ ๑) ต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ คาดการณ์เหตุการณ์ที่จะเกิดพร้อมทั้งเตรียมแผนรับมือได้อย่างเหมาะสม ๒) ต้องเป็นผู้มีความชำนาญในงาน รู้จักวิธี

บริหารจัดการ เพื่อให้ผู้ร่วมงานรู้จักหน้าที่ของตนเอง และไม่บกพร่องในหน้าที่ที่ตนได้รับผิดชอบ กล่าวอย่างง่าย ๆ ในการครองงานนั้น ผู้นำจะต้องประกอบด้วยปัญญา มีสายตากว้างไกล สามารถจำแนกบุคคลและเหตุการณ์ออกกว่าเป็นอย่างไร ทำให้ผู้นำนั้น มีประสบการณ์และความชำนาญในการทำงานและการปกครอง สามารถเข้าใจผู้ใต้ปกครองได้เป็นอย่างดี

จากที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า ในทางพระพุทธศาสนานั้น มีหลักธรรมซึ่งเป็นคำสอนในทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน เอาไว้อย่างมีระเบียบระบบเป็นอย่างดี เพื่อให้การบริหารงานของผู้นำนั้น ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพตามที่ตนต้องการ

ตามแนวคิดของ สตีเฟน อาร์ โควีย์ เนื่องด้วยเป็นหลักของผู้นำที่เน้นในเรื่องธุรกิจ และผลประโยชน์การกำไรเป็นสำคัญ ถึงแม้ว่าจะมีพูดถึงหลักธรรมบ้าง เช่น หลักที่ว่าด้วยการเน้นปัญญา ที่ปรากฏอุปนิสัยข้อที่ ๑ เรื่องการมีวิสัยทัศน์และอุปนิสัยข้อที่ ๗ เรื่อง การเสริมสร้างและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ทางด้านกายภาพ สังคม อารมณ์ จิตใจและปัญญา เพื่อให้ตนเองรู้สึกว่ามีพลังสดชื่น กระปรี้กระเปร่าอยู่เสมอรวมทั้งศึกษาหาความรู้ค้นคว้าสิ่งที่มีคุณค่าให้แก่ตัวเอง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม สตีเฟน โควีย์ ก็ไม่ได้ระบุถึงหลักที่จะนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาทางด้านต่าง ๆ นั้นให้ชัดเจนว่าจะพัฒนาทางด้านกายภาพมีหลักในการพัฒนาอย่างไร พัฒนาสังคม มีหลักในการพัฒนาอย่างไร พัฒนาอารมณ์มีหลักในการพัฒนาอย่างไร พัฒนาจิตใจมีหลักในการพัฒนาอย่างไร และพัฒนาปัญญามีหลักในการพัฒนาอย่างไร จึงกล่าวได้ว่าถึงแม้ว่าลักษณะการเป็นผู้นำของ สตีเฟน โควีย์ จะเน้นเรื่องปัญญา แต่ก็ยังขาดหลักหรือหลักการที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนา ซึ่งต่างจากหลักการในทางพระพุทธศาสนาที่ได้นำเอาชุดธรรมต่าง ๆ มาใช้ประกอบเป็นเครื่องมือในการพัฒนากระบวนบริหารจัดการควบคู่ไปด้วย

สรุปได้ว่า หลักธรรมที่เหมือนกันในการเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติของผู้นำในทางพระพุทธศาสนาและตามแนวคิดของสตีเฟน อาร์ โควีย์ คือการวางตัวเป็นกลาง การแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยไม่เข้าข้างฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายใด ในส่วนที่เป็นความต่างคือ ในพระพุทธศาสนามีหลักธรรมคอยกำกับพฤติกรรมการแสดงออกของผู้นำ ทั้งใน การครองตน การครองคน และการครองงาน แต่ในส่วนของสตีเฟน อาร์ โควีย์ นั้น ไม่ได้มีหลักธรรมที่ชัดเจนเป็นหลักในการปฏิบัติ เพียงแต่ การปฏิบัติขึ้นอยู่กับจิตสำนึกที่สั่งامของตัวบุคคลเอง และอยู่ภายใต้กฎ หรือค่านิยมของสังคมนั้นๆ ที่เป็นสิ่งที่คอยกำกับพฤติกรรม

ผู้วิจัยได้สรุปความเหมือนและความต่างในด้านหลักธรรมของผู้นำในทางพระพุทธศาสนาและลักษณะผู้นำตามแนวคิดของสตีเฟน อาร์ โควีย์ นั้น ผู้วิจัยได้สรุปหลักสำคัญๆ

ในภาพรวมของคำอธิบายที่ได้กล่าวมาข้างต้น เพื่อให้เห็นความเหมือนและความต่างที่ กระชับ และ
ง่ายต่อการเข้าใจดังในตารางที่ ๗

ตารางที่ ๗ เปรียบเทียบภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนากับภาวะผู้นำตามแนวคิดของสตีเฟน

อาร์ โควีย์ ด้านหลักธรรม

ตามหลักพระพุทธศาสนา	ตามแนวคิดของสตีเฟน อาร์ โควีย์
ความเหมือน	
การวางตัวเป็นกลาง	
ความต่าง	
๑. มุ่งเน้นนำเอาธรรมมาเป็นหลักในการ ประพฤติปฏิบัติ	๑. ไม่กล่าวถึงหลักธรรมในการประพฤติปฏิบัติ